

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
40 (1997-1998)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-18-4

001 3811

BRNO 1999

PD 4423

S 9990385

395

250, ✓

PŘEHLED VÝZKUMŮ 40 (1997-1998)

Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: ps@isibrno.cz

Odpovědný redaktor: PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc

Redakce a příprava pro tisk: Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla,
Richard Zatloukal

Na titulním listě: Mikulčice - sídliště na "Klášteřisku"

Tisk: BEKROS

Náklad: 350 ks

Publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou

© 1999 by the Authors

All rights reserved

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

KOTVRDOVICE (okr. Blansko)

Polní trat' „Kombut“, „Dvorce“, „U brány“. Zaniklá středověká ves neznámého jména. Povrchový průzkum.

Na základě informací p. Kousalíka z Jedovnic o starších nálezech středověké keramiky uskutečnil v listopadu roku 1998 J. Plch povrchový průzkum v polních tratích „Kombut“ a „U brány“ v jižním cípu kotvrdovického katastru. Jde o pramennou část údolí jednoho z pravých přítoků Jedovnického potoka, na rozhraní katastrů obcí Jedovnice, Kotvrdovice a Senetářov, 1,6 km SVV od kostela sv. Petra a Pavla v Jedovnicích a 1,1 km JJZ od kaple v Kotvrdovicích. Zkoumaná část k jihozápadu se postupně zahlubujícího údolí 518-535 m n. m. je využívána jako zemědělská orná půda, geologický podklad na lokalitě tvoří břidlice spodního karbonu.

Povrchový sběr na zoraných polích obou stran potočního úžlabí zde prokázal evidentní stopy středověkého osídlení, s maximální koncentrací ve střední části, kde bylo možno pozorovat skvrnu světleji zbarvené půdy o průměru přibližně 20 m, v rozptýlenějším výskytu pak na celé širší ploše mezi oběma skružemi meliorovaného potoka, v celkové délce okolo 300 m (na Základní mapě ČR 1 : 10 000, listu č. 24-41-02 z roku 1995 je místo s nejpočetnějšími nálezy určeno přibližně bodem, od Z a J okrajové sekční čáry vzdáleným 355 a 160 mm, jde o jihozápadně orientovaný svah 522 – 532 m n. m.). Získáno bylo celkem 83 keramických fragmentů, z nichž 32 kusů ovšem náleží novověké, na lokalitě sekundárně rozptýlené hrččině 16. - 19. století, jen několik málo kusů snad patří do období 14. a 15. věku. Zbývajících 51 zlomků, z toho 11 okrajových a 7 ze zdobených výdutí, však lze zařadit do 2. poloviny 13. století, v kolekci je zastoupena velkou většinou typická grafitová keramika (hrnky, hrnce, zásobnicové tvary), ojediněle se ale vyskytuje i netuhové, slídou silně ostřené zboží (okraj hrnce se složitým radélkovaným dekorem). Jde tedy o nesporné pozůstatky sídliště z doby končící vrcholně středověké kolonizace Jedovnicka, zaniklého zřejmě již ve své zárodečné, „provizorní“ fázi za procesu konečné koncentrace a stabilizace sídelní struktury na konci 13. věku. Objev této dosud neznámé bezejmenné vsi, její časové zařazení, podoba i umístění v krajinném rámci přitom (spolu s některými poznatky z výzkumu na nedalekém Bystřeci) naznačují poněkud komplikovanější model vývoje osídlení centrálních částí Dražanské vrchoviny, než se jevílo na základě dosavadních poznatků. Zřejmě i zde totiž mohla v prvotní kolonizační fázi vzniknout hustší síť drobných osad jako zárodečných jednotek sídelní struktury, z nichž část byla až dalším vývojem transformována do podoby typických lánových vsí (např. sousední Kotvrdovice, Lipovec, zaniklý Bystřec či Husí), část však byla ve stádiu stabilizace osídlení opuštěna, ať již se tak stalo při záměrné reorganizaci sídelní skladby nebo šlo prostě od počátku o nestabilní, slabá založení (vedle vsi v kotvrdovické trati „Kombut“ např. některé lokality na knínickém panství kláštera Hradisko u Olomouce nebo zaniklá Lhota u Karolína – srov. Doležel 1993, 83). Plužiny takto zaniklých sídel mohly být ponechány jak ladem, tak mohly být připojeny k okolním vsím, jak ale naznačuje situace osady u Kotvrdovic, někdy jejich části patrně využily již ve 14. století vzniklé režijní panské dvory. Není totiž asi náhodné, že poprvé roku 1437 se někde mezi Jedovnicemi a Kotvrdovicemi připomíná „dvůr zvaný Dvořec“, později rovněž zaniklý (Černý 1992, 42-43). Je proto také možné, že rozsáhlé záhonové úseky, E. Černým dokumentované v lesních tratích „Stádliska“ a „Dvorce“ v západní části senetářovského katastru (Černý 1992, obr. 23), nepatřily k tomuto dvoru, ale k popisované zaniklé vsi neznámého jména a byly opuštěny spolu s ní již někdy koncem 13. století.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno - Josef Plch, Jedovnice

Literatura:

Černý, E. 1992: Výsledky výzkumu zaniklých středověkých osad a jejich plužin. Historicko-geografická studie v regionu Dražanské vrchoviny. Brno.

Doležel, J. 1993: Lokalizace a průzkum tří zaniklých středověkých vsí v povodí Svitavy a Svatky (okr. Blansko, Brno-venkov), Přehled výzkumů 1991, 82-85.

Resumé:

Kotvrdovice (Bez. Blansko). Feldflur „Kombut“, „Dvorce“, „U brány“. Mittelalterliche Dorfwüstung unbekanntes Namens. Oberflächenuntersuchung.

KRALICE NAD OSLAVOU (okr. Třebíč)

Intravilán obce, kostel sv. Martina. Středověk. Pohřebiště. Záchraný výzkum.

Při hloubení odvlhčovacími kanálky okolo stěn uvnitř kostela byly porušeny dva kostrové hroby. Po prozkoumání se zjistilo, že oba patří ženám. Byly bez jakýchkoliv milodarů nebo stopách po rakvích. Vzhledem k tomu, že spodní z nich byl porušen obvodovým zdívem kostela, musí být tedy starší než výstavba kostela a patří patrně do období 12-13. století. Právě z tohoto období zde byla v minulosti prozkoumána část kostrového pohřebiště (Fialová 1958, 70-72).

Petr Obšusta, ZMM Třebíč

Literatura:

Fialová, V., 1958: Historicko-archeologický výzkum tvrze a kostela v Kralicích n. O. v r. 1957, ČMM – vědy společenské XLII, 67-84

Resumé:

Kralice nad Oslavou (Bez. Třebíč). Intravilan der Gemeinde. Mittelalter. Kirche, Gräberfeld. Rettungsgrabung.

LAŽÁNKY (okr. Brno-venkov)

Lesní trať „U hráze“, „U čertovy hráze“. Opevněné výšinné sídliště raného středověku (střední doby hradištní) se stopami dalšího raně středověkého osídlení (mladší doby hradištní) v předpolí. Dokumentační a prospekční práce.

Na lokalitě, objevené roku 1993 na severním okraji katastru obce Lažánky, přibližně 2,5 km SSV vlastní vsi (srov. Doležel 1997), byly v roce 1998 realizovány přípravné práce, předcházející zamýšlenému sondážnímu výzkumu. Po geodetickém zaměření celého areálu hradiště, provedeném ve dnech 24. a 25. března ing. M. Bálkem z Ústavu archeologické památkové péče v Brně, šlo především o archeogeofyzikální prospekci, uskutečněnou 8. června doc. ing. R. Záhorou, CSc. a následně zpracovanou a vyhodnocenou RNDr. V. Haškem, DrSc. z Archeologického ústavu AV ČR Brno. Na vnitřní ploše opevněného sídliště byly ve dvou dílčích sektorech o celkové rozloze asi 504 m² metodou magnetometrie – plošného gradientového měření indikovány četné anomálie, naznačující jak existenci zahloubených objektů i velmi mělce založených staveb, tak možnost zániku dřevěných součástí konstrukce čelního opevnění požárem. Prvá z takto zkoumaných ploch byla vytýčena v pásu podél šijové fortifikace, druhá pak na svahu dále k severovýchodu (podrobněji viz Hašek-Záhora 1998). S výjimkou ojedinělého zdobeného zlomku keramiky střední doby hradištní z povrchového porušení ve východní části hradiště se však nepodařilo získat další archeologický materiál.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno